

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926'da Giresun Vilayeti

Received/Geliş: 21/04/2016
Accepted/Kabul: 03/08/2016

Hadiye YILMAZ*

Öz

Köklü bir geçmişe sahip olan Giresun, Cumhuriyet döneminde vilâyet halini almıştır. Şehir tarihi açısından birinci el kaynak durumunda olan salnâmelerde Giresun vilayetinin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısı hakkında tafsilatlı bilgiler mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde salnâmelerin yayınına 1847'd e başlanmış ve 1918'e kadar 68 salnâme yayınlanmıştır. Devlet salnâmelerinin yayınına Cumhuriyet döneminde de devam edilmiş ve “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi” adıyla 1926, 1927 ve 1928 yılında olmak üzere Osmanlıca üç devlet salnâmesi yayınlanmıştır. Bu çalışmada 1926 yılında yayınlanan “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926”ya göre Giresun vilayetinin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısı araştırılmış, esasen sosyo-ekonomik yapı üzerine bilgilere ulaşılmıştır. 1924-1925 yılı itibariyle mevcut kaza ve köyler ile toplam nüfus; zirai toprakların durumu, üretilen tarım ürünleri; fabrikalar ve ihraç maddeleri; liman idaresi ve şirketler; mevcut okullar ve öğrenci sayısı; belediyelerin gelirleri; adli olaylar; yayını süren gazeteler, mecmualar ve cemiyetler ile mülki âmir ve memurlar hakkında istatistikî bilgiler sunulmak yoluyla Giresun'un 1924 - 1925 yılındaki genel durumu ayrıntılarıyla irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Giresun vilayeti, salnâme 1926, ekonomik yapı.

---

* Yrd. Doç. Giresun Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Giresun Province in the Yearbook of the Turkish Republic 1925-1926

Abstract

With its deep-rooted history, Giresun became a province in the Republican period. Serving as a first-hand source in terms of history of the city, yearbooks present detailed information about the economic, political, social, and cultural structure of Giresun province. These yearbooks started to be published by the Ottoman State in 1847 and 68 of them were published until 1918. The publication of these governmental yearbooks continued in the Republican period. They were published in three volumes in Ottoman with the title “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi” (The Yearbook of the Turkish Republic) in the years 1926, 1927 and 1928, respectively. In this study, based on “Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926” (The Yearbook of the Turkish Republic 1925-1926) published in 1925-1926, the economic, political, social and cultural structure of Giresun province is searched for. Statistical data about the total population including the existing villages and boroughs, the situation of its agricultural terrain, agricultural products, factories and export items, port administration and companies, existing schools and enrollment, income of municipalities, judicial cases, local newspapers, guilds, administrative chiefs and civil servants are presented in order to put forward a detailed analysis of the general status of Giresun as of 1924-1925.

Keywords: Giresun province, yearbook 1926, economic structure.

Giriş

Bu makalede, *TC Devlet Salnâmesi*'ne göre 1924 yılında Giresun vilayetinin ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapısına ilişkin veriler araştırılarak Cumhuriyet'in henüz ilk yılında Giresun vilayetindeki siyasi, kültürel ve sosyo-ekonomik düzey ortaya konulmaya çalışılmıştır. Giresun'un söz konusu tarihteki genel durumunu araştırmak üzere temel kaynak olarak *TC Devlet Salnâmesi*'nin seçilmesi, öncelikle söz konusu yayının resmî bir kaynak olması ve Osmanlıca'dan günümüz Türkçesine henüz çevrilmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yönüyle vilayete ilişkin birinci el, kapsamlı, özgün ve orijinal bir kaynak durumundaki salnâme, Giresun vilayetiyle birlikte aynı zamanda bu araştırmanın yan konusu olma niteliği de kazanmaktadır.

TC Devlet Salnâmesi'nde yer alan 1924 yılının Giresun vilayeti hakkındaki bilgilerin sunumundan önce şehrin tarihçesi hakkında genel bir bilgilendirme yapılmıştır.

Salnâmede yer alan bilgilerin sunumuna geçildiğinde ise 1924 yılına ilişkin esasen sosyo-ekonomik yapıya dair verilerin mevcut olduğu, siyasi ve kültürel yapıya dair verilerin ise yetersiz kaldığı görülmüştür. Bazı verilerin dönemin Türkiye'si ve günümüzün Giresun'una dair verilerle karşılaştırılması suretiyle de vilayetin 1924'ten bugüne “gerilediği ya da ilerlediği” alanlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre 1924 yılında sosyal yapının iyimser bir tablo arz ettiği, 1924 yılından günümüze Giresun'un bilhassa tarım alanında gerilediği, okullaşma alanında ise ciddi bir gelişme yaşandığı tespit edilmiştir.

Giresun Yerleşim Tarihine Genel Bir Bakış

Güneyde Kelkit vadisi, kuzeyde Karadeniz, batıda Ordu ve doğuda Trabzon ile sınır olan Giresun'un yerleşim tarihi -diğer Doğu Karadeniz şehirleri gibi- paleolitik çağa (MÖ 600.000-10000) kadar uzanmaktadır (Albayrak, 2003, s.24-25). Tarihi çağlara girildiğinde ise Anadolu'nun büyük oranda Hitit egemenliğinde bulunduğu dönemde Doğu Karadeniz Hitit hâkimiyeti altına girmemiştir (Duran, 2003). Doğu Karadeniz'in ilkçağ tarihine ilişkin elde edilen veriler, bölgenin en eski iki büyük hâkiminin Kaşkalar ve Azzi-Hayaşalar olduğunu göstermektedir. Her iki halkın

Hititlerle süren uzun mücadelesi, aslında Hititlerin Karadeniz'de hâkimiyet kuramamalarının nedeni hakkında bir ölçüde fikir vermektedir (Gavaz, 2008, s.21-39). Hitit tabletlerinde bölgede yaşayan halklar, doğuda Azzi-Hayaşalar, Orta Karadeniz'de Kaşkalar (Gaşka) ve batıda Pala-Tummanalar olarak sıralanmıştır (Kıymet, 2004, s.58-60). Kaşka toprakları, Sinop'un batısı ile Çorum, Samsun, Ordu, Giresun arasındaki sahil boyu ile Tosya, Merzifon, Amasya, Tokat, Niksar, Koyul Hisar ve Şebinkarahisar'ın iç bölgelerini kapsamaktadır. Azzi-Hayaşa toprakları ise Erzurum, Çoruh vadisi, Gümüşhane-Kelkit, Giresun ve Rize hattınca uzanmaktadır (Özgül, 2011, s.98-99; Yüksel, 2004, s.366). MÖ 2000'lerde bölgede varlık göstermiş Kaşkaların menşei hakkında fazla bilgi bulunmamakla birlikte İran'da yaşayan Kaşkay Türkleri ile ilişkilendirilerek Türk oldukları iddia edilmektedir (Memiş, 1990, s.110). Azzi-Hayaşalar ise Azerbaycan'da yaşayan bir Türk kavmi olan Azlarla ilişkilendirilmektedir (Albayrak, 2003, s.35). Hurriler de MÖ 3000'lerde bilhassa Gümüşhane bölgesinde kurdukları hâkimiyetle Doğu Karadeniz'in bilinen en eski sakinleri arasında sayılmaktadır (Özmenli, 1996, s.25). Hurrilerin de MÖ 5000'de Türkistan'da yaşamakta iken MÖ 4000'de Azerbaycan ve Anadolu'ya yer leştikleri (Albayrak, 2003, s.40,44,47), dolayısıyla Babilce yazılmış Tel Hariri mektuplarında geçen Hurri kökenli Turukkular'ın da Türk olduğu iddialar arasındadır (Günbattı, 2007, s.37).

Ne var ki Doğu Karadeniz Bölgesi'nin yerleşim tarihi gibi Giresun'u n en eski yerleşimi de yeterli araştırmaların yapılamamış olmaması ve daha çok da Batı merkezli tarih anlayışının bir uzantısı olarak gerçeğe aykırı bir biçimde Yunan kolonicileri ile başlatılmaktadır. Gerçekten de Doğu Karadeniz'in yerleşim ve etnik tarihi için kolonizasyon dönemi önem taşıyan dönemlerden biri olmuştur. Ancak yerleşimin Yunan kolonilerinin MÖ 10.-9. Yüzyıl ve MÖ 7. Yüzyılda bölgeye gelmeleriyle başladığı görüşünü kabul etmek, bölgenin oldukça uzun bir dönemi kapsayan geçmişini görmezden gelmek anlamına gelecektir. İlk Yunan kolonicileri güvenli limanlarda kurdukları küçük şehirlerde ticaretin durumuna göre zamanla genişlemişlerdir. İlk olarak en fazla elli kişinin barınabileceği kaleler inşa eden koloniciler, zamanla ticaret amaçlı olarak kurulan pazaryerleriyle şehirleşmeye başlamıştır (Erler, 2009, s.227). Koloniciler, güvenliklerini sağladıktan sonra bağlı buldukları merkezleri tanımamamışlar, bu

durumun sonucu olarak da yeni şehir devletleri meydana çıkmıştır. Miletosluların Doğu Karadeniz'de kurduğu ilk koloni Sinop kolonisidir. Sinop kolonisinin tüccarları daha sonra Samsun, Ordu, Giresun ve Trabzon gibi yeni koloniler kurmuştur. Kolonizasyon dönemi çok uzun sürmemiş, MÖ 6. Yüzyılda Perslilerin ve Kartacalıların engellemeleri neticesinde sona ermiştir.

Ünlü antik yazar Ksenophon, bölgenin önemli şehirlerinden biri olan Giresun'un Kolh ülkesi sınırları içinde olduğunu söylerken Giresun halkının menşesine ilişkin bilgi vermemiştir (Öztürk, 2005, s.425). Ancak Ordu bölgesinde olduğu gibi Giresun'da da MÖ 2000-1170'de Kızılırmak deltasında yaşayan Hititlerin kuzey komşuları ve düşmanı olan Kaşkaların varlık gösterdiği bilinmektedir (Öztürk, 2005, s.1006; Memiş, 1990, s.10). Giresun adının “Kerasus” kelimesinden geldiği ve kirazın ana vatanının Giresun olmasından dolayı bu adı aldığı düşünülmektedir (Emecen, 1997: 20) Öte yandan Giresun'un denize doğru uzanan coğrafi görünümüyle bir boynuzu andırmasından dolayı adını Yunanca boynuz anlamına gelen “Keras” sözcüğünden aldığı da iddialar arasındadır. (Şevket, 2012, s.90; Bijişkyan, 1998, s.37; Emecen, 1997, s.20). Şehrin Giresun adını alması hakkında kesin bir tarih bulunmamakla birlikte bölgeye Türklerin hâkim olmasından sonra bu adı aldığı düşünülmektedir. (Umar, 1998, s.320). MÖ 301'de Büyük İskender'in ölümünün ardından ortaya çıkan otorite boşluğunda, eski Pers krallarının soyundan gelen Kios tiranının oğlu Mithradates Kristes, Karadeniz'de ayaklanıp bağımsızlığını ilan ederek Pontus Krallığı'nı kurmuş ve Pontus'un ilk kralı olarak tarihe geçmiştir. Anadolu'nun bilinen en eski yerleşim merkezlerinden olan Amasya Pontus Krallığı'nın ilk başkenti olurken Giresun da Pontus Krallığı sınırları içine girmiştir (Öztürk, s.61, 972). Krallığın kesin kuruluş tarihi ile ilgili olarak MÖ 281 ve MÖ 266 gibi iki farklı tarih öne sürülmektedir. Uzun süren Pontus-Roma savaşlarının ardından Pontus Krallığı MÖ 63'te Roma'nın Doğu hâkimiyetini ele geçirmesiyle sona ermiştir (Tezcan, 2008, s.83-102).

Giresun'a Türkmen Göçlerinin Başlaması

Roma, Avrupa'da dağınık bulunan toplulukları bünyesine katarak MÖ 30 yılından itibaren Anadolu hâkimiyetini de büyük oranda ele geçirmiş ve Doğu Karadeniz'in yönetimini Orta Avrupalı Kelt halkının bir mensubu olan Galya/Galatlara vermiştir. 395 yılında Roma'nın Doğu ve Batı Roma olarak

ikiye ayrılmasından sonra da bölge Bizans egemenliği altına girmiştir. Bölge, Anadolu'nun büyük oranda Bizans hâkimiyeti altında bulunduğu dönemde, Hun Devleti'nin MS 216'da yıkılmasından sonra Hun göçlerine sahne olmuş, daha sonra Kıpçak, Kuman ve Peçenek Türk boyları Giresun ve çevresine yerleşmiştir (Turan, 1993, s.29-30). 1058'de Çağrı Bey'in oğlu Yakuti Bey, Doğu Karadeniz'de ilk olarak Şebinkarahisar'ı fethetmiştir (Sevim, 2000, s.38; Yınanç, 2013, s.47; Telliöğlü, 2007, s.80). Bu fetihten sonra Türkmen nüfusu bölgede artmış , Danişmentliler'in hâkimiyetleri boyunca bölge Türk yurdu haline gelmeye başlamıştır (Yınanç, 2013, s.127). Saltuklular ve Mengücekler zamanında esasen Şebinkarahisar ile sınırlı olan hâkimiyet alanı, 1277'de Çepni Türkmenlerinin Samsun'dan Giresun'a kadar uzanan bölgeye yerleşmeleriyle (Piyadeoğlu, 2009, s.86-90) genişletilerek bölgenin büyük oranda Türkleşmesi sağlanmıştır (Turan, 2008, s.299).

Bu dönem Bizanslılar, Anadolu'da güçlerini kaybetmeye başlamışlar ve yoğun iç karışıklıklar yaşamışlardır. 1203'te İstanbul'un Haçlılar/Katolikler tarafından işgal edilip Latin Devleti'nin kurulmasından sonra Bizans tahtının vârisi Komnenoslar İstanbul'dan kaçarak Gürcülerden yardım istemiş ve Gürcü Kraliçesi Tamara'nın Kıpçak Türkleri'nden kurduğu bir orduyla Doğu Karadeniz sahillerinde varlık sürmeye başlamıştır. Bizans hanedanından Aleksius Komnenos 1204'te Trabzon'u ele geçirerek hükümdarlığını ilan etmiş; Samsun, Sinop ve Karadeniz Ereğlisi'ne kadar ilerleyerek Trabzon Komnenos Krallığı'nı kurmuştur (Keçiş, 2009). Bu tarihte Giresun Komnenos Krallığı sınırlarına dahil edilmiştir. 1214'ten itibaren Trabzon Krallığı'nın etrafı Türkmenlerle çevrilmiş ve fiilen Selçuklulara bağlı bir krallık durumuna gelmiştir (Albayrak, 2003, s.72-73). 1243'ten sonra Moğollara bağlı olarak varlığını sürdüren Komnenosların 13. Yüzyılın sonunda hâkimiyet alanı Giresun ve Trabzon'la sınırlı kalmış; 1396'da Giresun'u da kaybeden Komnenosların 1461'e kadar ellerinde kalan tek bölge Trabzon olmuştur (Telliöğlü, 2009, s.123).

Osmanlı İdaresi Altında Giresun

Giresun, Trabzon'un 1461'de Osmanlılar tarafından fethedilmesinden sonra bir kaza merkezi olmuştur. Bölgenin Samsun'dan sonra en önemli limanı durumunda olan Giresun (Kılıç-Topal, 2011, s.64). 1486'da Trabzon sancağına bağlı Zeâmet-i Kürtün adlı idarî bölgenin merkezi durumundadır.

Bölge XV. ve XVI. yüzyıllarda Çepni ve Kürtün adıyla iki ana idarî birime ayrılmıştı. Tanzimat döneminde Trabzon'a bağlanan Giresun, Trabzon eyaleti kurulunca, 1847'de Trabzon merkez livâsına dahil edilmiştir. 1850'de kazanın adı, “Giresun ma'Keşab” olarak kaydedilmiştir. Giresun 1855'te Ordu livâsına, 1856'da Trabzon livâsına, 1857'de yeniden Ordu livâsına bağlanmıştır. 1866'da Trabzon eyaletine bağlı bir livâ olan Giresun'un sınırları batıya doğru genişleyerek bugünkü adı Bulancak olan Akköy ve Piraziz'i de içine almıştır. Giresun, 1868'de yeniden Trabzon sancağının kazası durumuna gelmiştir. 4 Aralık 1920'de Giresun merkez olmak ve Tirebolu ile Ordu'yu kapsamak üzere müstakil liva halini almış, 20 Nisan 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucibince de livaların vilayetlere dönüşmesi münasebetiyle vilayete olmuştur (Bilgi, 2002, s.335) Şebinkarahisar'ın Giresun'a bağlanmasıyla ise vilayetin sınırları genişletilmiştir (Emecen, 1996, s.83).

TC 1925-1926 Devlet Salnâmesi'nde Giresun Salnâmelere Dair Genel Bilgi

Bir yıl içinde yaşanan ekonomik, sosyal, bilimsel vb. olayların istatistikî veriler içeren dökümünü de sunan bilgilendirici metinler olan salnâmeler¹ Farsça “sal/yıl” ve “nâme/yazılı metin” kelimelerinden türetilmiştir (Aydın, 2009, s.51). Osmanlı'da salnâmeler resmî ve özel salnâmeler olmak üzere iki türde, resmi salnâmeler ise devlet, nezaret ve vilayet salnâmeleri olmak üzere üç grupta yayınlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin ilk devlet salnâmesi, 1847'de Mustafa Reşit Paşa'nın başlatmış olduğu çalışma neticesinde Ahmet Vefik Paşa tarafından hazırlanmıştır. Nezaret salnâmeleri ise düzenli olmamakla birlikte 1865-1908 tarihleri arasında 50 adet yayınlanmıştır (Duman, 2000, s.3). Başlıca nezaret salnâmeleri Harbiye, Bahriye, Hariciye, İlmiye, Maarif Nezaretleri tarafından hazırlanmıştır. Vilayet salnâmelerinin ilki 1866'da Saraybosna'da yayınlanmış, daha sonra Halep, Konya, Suriye ve Tuna vilayet salnâmeleri çıkarılmıştır. İkinci tür salnâmeler olan Özel Salnâmelerin ilki ise 1871'de Paris'te Ali Suavi tarafından çıkarılmıştır. Ebuzziya Tevfik tarafından çıkarılan özel salnâmeler ise oldukça ilgi çekmiştir (Sütçü, 2004, s.85).

¹ Ya da “yıllık”, “nevsal”. Fr. “annuel”, İng. “yearbook”.

Devlet salnâmeleri, ilkinin çıktığı 1847 tarihinden sonra 1848 ve 1849 yıllarında yayınına devam etmiştir. Ne var ki daha sonraları kesintisiz her yıl yayınlanamamış ve 1888 yılından itibaren düzenli olarak Sicil-i Ahval Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. 1878 yılına kadar yaklaşık 100 küçük sayfa hacminde olan salnâmeler, bu tarihten sonra 800-900 sayfaya ulaşmıştır. 1847'den 1918'e kadar toplam 68 salnâme çıkarılmış, devlet salnâmelerinin sonuncusu 1918'de yayınlanmıştır (Aydın, 2009, s.54). Devlet salnâmelerinin yayınına Cumhuriyet döneminde de devam edilmiş ve "Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi" adıyla Matbuat Müdiriyet-i Umumiyesi tarafından 1926 yılında 1925-1926, 1927 yılında 1926-1927 ve 1928'de 1927-1928 salnâmeleri olmak üzere Osmanlıca üç devlet salnâmesi yayınlanmıştır (Duman, 2000, s.35).

Cumhuriyet döneminde vilayet haline getirilmiş olan Giresun hakkında Osmanlı döneminde olduğu gibi dönemin salnâmelerinde de ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapı hakkında tafsilatlı bilgi mevcuttur.

Giresun Vilayetinin Genel Durumu

Çalışmamızın ana kaynağı olan *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi* 1925-1926 toplam 884 sayfa olup tablolar ve haritalar içermektedir. Giresun'la ilgili bölüm ise 14 sayfadır. Salnâmede yer alan bilgilere göre Giresun vilayeti 1924 yılında sahilde bulunan Tirebolu ve Görele kazalarıyla Keşap, Bulancak, Piraziz ve Yavuz Kemal nahiyelerinden müteşekkildir. Yüzölçümü 5000 kilometre kare olan vilayet, doğuda Trabzon, batıda Ordu, güneyde Karahisar-ı Şarkî² vilayetlerine ve kuzeyde Karadeniz'e sınırdır. Merkez kazasında 42, Bulancak'ta 26, Keşap'ta 66, Yavuz Kemal'de 34 köy olmak üzere toplam 194 köy ve 98 bin nüfusu, Tirebolu kazasında 117 köy ve 52 bin nüfusu, Görele kazasında 59 köy ve 48 bin nüfusu olmakla vilayetin toplam nüfusu 198 bindir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.806). 90 yıl sonra bugün Giresun'un nüfusu yaklaşık iki kat artarak 429.864'e ulaşmıştır. Aynı tarihler arasında Türkiye'nin genel nüfusunun artış oranının 5.5 kata ulaştığı

---

² Şebinkarahisar. 19. yüzyıla kadar sancak durumunda olan Şarkî Karahisar, 1869'da Sivas vilayetine ve ardından Trabzon vilayetine bağlandı. 1914'te bağımsız sancak durumundaydı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında vilayet merkezi konumunda olan Şarkîkarahisar 1933'te Giresun vilayetine bağlı bir kaza merkezi haline getirildi (Acun, 2010, s.394-395).

göz önüne alındığında Giresun'da nüfus artışının genel nüfus artış oranının altında kaldığı görülmektedir. Bu olgu da, akla ilk olarak göç olgusunu getirmektedir (Nüfus ve Demografi, www.tuik.gov.tr Erişim tarihi 29/07/2016)

1924 yılında iktisadî ve ticarî bir merkez olan Giresun vilayeti, Karahisar-ı Şarkî ve Erzincan vilayetinin bir kısmından ve Malatya, Dersim, Harput vilayetlerinden en kısa olarak ulaşılabilecek tek ihraç iskelesi durumundadır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.806).

Ziraat, Hayvancılık ve İhracat

1924 yılı itibariyle Giresun arazisi; sahilden güneye doğru yükselerek Karahisar-ı Şarkî hududunda 1500 metre yüksekliğe kadar dağlık, tepelik ve engebeli araziden müteşekkildir ve düz, geniş ova ve uzun vadilerden yoksundur. Arazinin yüzde 26'sı orman, yüzde 11'i ziraat yapılmayan arazi ve yüzde 14'ü ziraat arazisi, yüzde 32'si fındık bahçesi, yüzde 15'i yayla ve meradır. Ziraat arazisinin her sene yüzde 10'u ekilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.807). 2013 yılı verilerine göre Giresun'un yüzde 32'si ormanlık alandır ve 1924'ten günümüze ormanlık alanın yalnızca yüzde 6 oranında arttığı görülmektedir. 1924 yılında fındık tarımı ile birlikte tarım yapılan toplam alan yüzde 46 iken 2013 yılı verilerine göre toplam tarım alanı yüzde 26'ya düşmüştür ve bu oranın yüzde 64'ünü fındık alanı oluşturmaktadır. 1924'ten günümüze Giresun'un tarım arazisi yarı yarıya azalmıştır. 1924 yılında yüzde 15 oranında bulunan çayırılık ve mera arazisi günümüzde yüzde 22 oranına ulaşmıştır (<http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim tarihi 29/07/2016)

Giresun vilayetinde 1924 yılında birinci derecede fındık ve meyve ağacı, ikinci derecede hububat ve sebze tarımı yapılmaktadır. Fındık bahçeleri, sahilden itibaren 70-80 kilometre içeri doğru 500 metre yüksekliğe kadar olan alanlarda bulunmaktadır. Her sene asgari 100 bin, azami 600 bin kantar (beher kantar elli okkadır) fındık toplanıp tümü Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Fındık mahsulatının yüzde 90'ı yerli fabrikalarda kırılıp iç halinde ve pek azı kabuklu sivri fındık olarak Avrupa'ya ihraç edilmektedir. Fındığı iç haline getirmek için 30'u mot orlu, 50'si elle çalışan toplam 80 kadar fındık kırma fabrikası mevcuttur (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.807).

Vilayetin tamamında 21.899 baş koyun, 22.178 baş karakeçi olmak üzere toplam 105.211 küçükbaş hayvan mevcuttur. Vilayetin tamamında üretilen yaklaşık 11 bin kilo tereyağ İstanbul'a ihraç edilmekte ve Trabzon tereyağı adıyla satılmaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.807).

Giresun Rüsumat (Vergi) Müdüriyeti'nin 1924 senesi zarfında yapılan ihracaat miktarı hakkındaki verileri şöyledir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.808-809):

Tablo 1- 1924 Senesi Mahsulat ve Mamulat İhracat Miktarı

Mahsulât veya mamulâtın cinsi	Kilosu	Kıymeti	
		G	Lira
Sadeyağ	10286		9230
Peynir	160		40
Yumurta	79050	45	29495
Tuzlu Hamsi	15315		1830
Fındıkkabuklu	243626		29733
Fındık içi	2616790		2321884
Çürük Fındık içi	5925		600
Ceviz	6300		1360
Ceviz içi	6125	75	3543
Elma	4500		500
Fasulye	27840		3539
Ağaç tekne	10180		3400
Ağaç dolap	120		7
Özel ve ev eşyası	1280		1146
Ayna	50		20
Dikiş makinesi	50		60
Mısır	268217		23610
Dikik	16732	57	3462
Nişasta ve Güllaç	2150	60	919
Makaron ve şa'riyye	18359	60	4296

Tablo 2- 1924 Senesi Ticari Ürün İhracat Miktarı

Malın ismi	Miktarı		Kıymeti	
	Gram	Kilosu	G	Lira
Peksimet		44	50	12
Bisküvi		307	90	160
Hurma		3290	22	590
Limon		136	50	23
Soğan		1025		152
Pirinç		5000		780
Çay		1607	24	2995
Kahve	500	19879	41	16917
Şeker		266857	50	83138
Saman		90		5
Yumurta talaşı		5000		350
Kuru gün		1624		1452
Kösele	500	7301		11931
Matbaa kâğıdı		218		43
Kitap	500	19		28
Sigara kâğıdı		349		557
Pamuk ipliği		207		275
Pamuk mensucat		13997	67	31660
Kanaviçe çuval		153635	16	59758
Kaba ketenden bez		174		85
Yük mensucat		565		3465
Yük kısmı		66374		374
Elbise				414
Demir dökme su borusu		25865		3078
		1534		252
Demir ekmek sacı		96576		14201
Demir çivi		2000		370
Demir dikenli tel		3729		621
Demir levha sac		1000		316
Çelik		2400		527
Galvanizli sac		4900		1025
Galvanizli teneke		15		6
Demir kilit		25		7
Çinko avani		1		2
Çakı bıçağı		146520		4590
Çimento		40		16
Alçı		200		76
Zımpara madeni		4		50
Çay takımı		14672		2450

Adi pencere camı		3		8
Gramofon plağı		2762		2157
Makine ve aleti		48		580
Yerölçüm aleti		326		225
Baskül		150		25
Dirhem		169940		29780
Gazyağı		3400		1000
Makine yağı		6860		5331
Ağaç saplı (?)				

Tirebolu kazası iskelesinden ihraç edilen mahsul ve mamulât eşyanın cinsi, miktarı ve değerleri ise şöyledir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.810-811):

Tablo 3- 1924 Senesi Tirebolu Kazası İhracat Miktarı

Malın cinsi	Miktarı Kilosu	Adedi	Kıymeti Lira
Fındık	444500	5000 çuval	117500
Fındık içi	50000	700 “	500000
Çürük iç	4000	20 “	800
Mısır	24000	300 “	2400
Pirinç	40000	800 “	16000
Fasulye	117000	2500 “	14000
Ceviz	86000	2000 “	8600
Elma	40000	350 sandık	2000
Armut	40000	Dökme	2000
Üzüm	1000	“	100
Soğan	2000	“	200
Sade yağ	5000	200 fiçi teneke	5000
Çökelek	1500	50 parça	300
Hurma	2000	35 çuval	200
Erz (?)	2550	40 “	255
Mısır unu	15000	200 “	900
Bal	500	10 teneke	250
Bal mumu	1000	20 çuval	800
Patates	1000	25 “	100
Buğday unu	2000	35 “	600
Kavurma	300	15 teneke	250
Tavuk	3000	1500	750
Portakal	3806	73 sandık	400

Tavlı hamsi balığı	400	12 teneke	20
Balık yağı	4855	300 varil, teneke	1300
Kızılağaç tahtası	5400	1000	500
Kızılağaç küfesi	2112	45 sandık	400
Kireç	46800	633 çuval	2340
Koyun	4750	190 adet	1910
Koyun ve keçi derisi	5490	101 bağ	4000
Hurda bakır	300	8 çuval	120
Tuz	7250	86 “	800
Gaz yağı	6232	4000 teneke	1200
Çam tahtası	16308	2462 adet	1000
Şimşir kaşık	5449	117 çuval	2700
Yumurta	15000	100 sandık	7500
Kunduz kökü (kürkü?)	1000 500	15 çuval 10 “	800 100
Sarımsak			

Tirebolu kazası iskelesine gelen mahsulât ve mamulat eşyasının cins, miktar ve kıymetleri şöyledir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.812-813):

Tablo 4- 1924 Senesi Tirebolu Kazası İskelesine Gelen Eşya Miktarı

Malın cinsi	Miktarı Kilosu	Parça Adet	Kıymeti Lira
Manifatura	47500	270 parça	95034
Hırdavat	9500	110 sandık ve parça	19000
Buğday dukakı	65499	1100 çuval	19640
Şeker	9225	150 sandık	46125
Gaz yağı	15000	1000 teneke	3000
Sabun	70500	180 çuval	35250
Çivi	9450	434 sandık	28350
Kösele	5950	70 balya	11854
Üzüm	2520	50 çuval	1160
İncir	370	15 “	155
Arpa	8360	120 “	1254
Patates	1000	20 “	100
İç yağı	600	10 “	500
Sahtiyan	650	15 bağ	700
Makine yağı	300	20 teneke	150
Sigara kağıdı	400	20 sandık	800
Kepek	600	15 çuval	120
Mısır	500	20 sandık	250

Helva	200	10 teneke	200
Zeytin	2450	20 sandık teneke	1125
Zeytinyağı	300	20 teneke	180
Limon	400	12 sandık	150
Kayısı	1500	30 çuval	750
Hurma	400	8 sandık	200
Çimento	1500	30 torba	300
Zücaciye	1000	35 parça	2000
Peştemal	1000	20 sandık	1500
Soğan	6400	100 çuval	640
Sac	1491	96 bağ	740
Kuru sığır derisi	1300	14 balya	1000
Kahve	400	15 çuval	560
Cam	800	15 sandık	400
Çelik	3600	15 “	1800
Bandrollü sigara	1978	50 “	3900
Karpuz kavun	2600	0 dökme	260
Kürek	1200	30 bağ	500
Tıbbi ecza	200	40 sandık	800
Kurabiye	400	20 “	200
Sarımsak	500	10 çuval	80

Günümüzde ilde tarımsal üretimin niteliğinin esasen aynı kaldığı görülmektedir. Buna göre fındık dışında, tahıl, meyve üretimi ile et, süt, yumurta, bal ve deniz ürünleri gibi hayvansal üretim sürmektedir (<http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim tarihi 29/07/2016)

Ticaret ve Gelirler

Giresun merkez vilayette 1924 yılı itibariyle 8 anonim sigorta şirketinin şubesi ile fındık işleri yapan 2 yabancı kolektif şirket bulunmaktadır. 2013 yılı verilerine göre Giresun'daki sanayi kuruluşları sayısı 206, bu kuruluşlarda çalışanların sayısı 4.207'dir. Buna göre ilde, her ne kadar günümüz için hâlâ çok yetersiz bir görünüm arz etse de, 1924 yılından bugüne Türkiye'nin genel durumuyla paralel olarak sanayileşmenin arttığı görülmektedir (<http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim tarihi 29/07/2016)

1924 yılı itibariyle bir yıl içinde Giresun limanına girip çıkan gemi adedi 327 Türk, 21 Fransız, 61 İtalyan, 4 Alman, 3 Yunan olmak üzere toplam 416 vapurdur. Bunların yekûnu 655.64 tondur. Giresun limanında

kayıtlı dört tonluk 4 adet motor, 116 tonluk 29 adet çapar, yirmi tonluk 20 adet filika ve 151 tonluk 95 kotra mevcuttur.

1924 yılında Giresun vilayetinde 25 fındık tüccarı ve 9 manifatura tüccarı bulunmaktadır.

Vilayetin 1924 senesi umumi gelirleri toplamı 750.000 lira olup özel gelirler toplamı da 143.355 liradır. Vergi gelirleri 130.913 lira, Düyun-ı Umumiye geliri 162.031 lira, posta ve telgraf geliri 17.983 lira, Tekel idaresi geliri 38.030 lira, liman idaresi geliri 3.500 lira, orman dairesi geliri 2000 lira ve sıhhiye geliri de 433 liradır. Giresun belediyesinin geliri 88.994 lira, Tirebolu kazası belediyesinin 5.500 lira ve Görele kazası belediyesinin 6.731 lira olup Giresun'a bağlı Keşap nahiyesi belediyesinin geliri 2.330 lira, Bulancak nahiyesinin 7.300 lira, Piraziz nahiyesinin 1.490 lira, Keşap nahiyesi Yolağzı belediyesinin 1.322 lira, Tirebolu kazası Espiye belediyesinin geliri 2.030 liradır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.814).

Okul ve Öğrenci Sayısı

1924 yılı itibariyle vilayet dahilinde 2.880 öğrencili 50 resmî erkek okulu, 357 öğrencili 7 resmî kız okulu, 75 öğrencili bir ana okulu, 69 öğrencili bir özel okul ve 417 öğrencili bir jandarma okulu vardır. 1924 yılında toplam öğrenci sayısı 3.798, toplam okul sayısı 60'tır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.815). 1925 yılında tüm Türkiye'de toplam okul sayısının yaklaşık 5000 olduğu ve çoğunluğunun da İstanbul ve İzmir gibi Osmanlı Devleti'nin önemli iki şehrinde toplandığı bilgisi göz önünde bulundurularak Giresun'un 1924 yılı okullaşma oranı hakkında iyimser bir değerlendirme yapmak mümkündür (Koçer, 1974, s.93) Öte yandan 2013 yılında okul sayısı 485'e, öğrenci sayısı 78.976'ya yükselmiştir. Aynı yıllar arasında nüfus iki kat artarken okul sayısı 8 kat, öğrenci sayısı ise yaklaşık 20 kat artmıştır (<http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim tarihi 29/07/2016).

Cemiyetler

1924 yılında Görele kazasında bir Ticaret Odası ile Tayyare Cemiyeti, Öksüzler Yurdu, Himaye-i Etfal ve Hilal-i Ahmer Cemiyetleri, Tirebolu kazasında da bir Ticaret Odası ile Himaye-i Etfal Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti ve Cumhuriyet Halk Fırkası şubesi vardır. Giresun kazasında Cumhuriyet Halk Fırkası, Türk Ocağı, Spor Mıntıkası Heyeti, Hilal Spor

Kulübü, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Tayyare Cemiyeti, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Muallimler Birliği, İhtiyat Zabıtları ve Musiki Cemiyetleri ile bir de Ticaret Odası bulunmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.815).

Adli Olaylar

1924 senesi zarfında Giresun kazasında 75 çeşitli yaralama olayı vuku bulmuştur. Tirebolu kazasında 1924 senesinde 506 yaralama olayı yaşanmış ve 131 kişi mahkûm olmuştur. Tirebolu kazasında bir sene içinde 127 yaralama olayı yaşanmıştır. Görele kazasında 1924 senesinde 401 yaralama olayı yaşanmış ve 220 kişi mahkûm edilmiştir.

Gazete ve Mecmualar

1924 yılı itibariyle ilde iki gazete ve bir dergi yayınlanmaktadır. *Şen Yuva Mecmuası*, 1 Nisan 1924 tarihinde yayın hayatına atılmıştır. İlmî ve edebî içerikli olan mecmuanın imtiyaz sahibi Ahmet Hilmi, sorumlu müdürü Şükrü Turgut Bey'dir. Yazı heyeti, öğretmenlerden oluşmaktadır. Mecmua, 1 Nisan 1924'te *Genç Mektepliler* adıyla yayınlanmış ancak 1 Haziran 1924'te *Şen Yuva* adını almıştır. Her yıl sadece Temmuz ve Ağustos aylarında yayınlanmamaktadır.

Giresun'da yayınlanan iki gazeteden biri siyasi *Yeşil Giresun* gazetesi ile haftalık olarak yayınlanan resmî *Giresun* gazetesidir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.816).

1927 yılında Türkiye'de 63 vilayetin 49'unda gazete ve dergi i yayınlanmaktadır. 49 vilayette yayınlanan gazete ve derginin toplam sayısı ise yaklaşık 230'dur ve bunların 100'ü İstanbul'da yayınlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi, 1928). Bu tabloya bakıldığında Giresun vilayetinin süreli yayın alanında iyimser bir görüntü sunduğu sonucuna varılabilir.

Âmir ve Memurlar

Giresun vilayetinin 1924 yılı mülki âmir ve memur listesi ise şöyledir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.816-817):

Tablo 5- Giresun Vilayeti Memurları

Memuriyet	İsmi
Vali	Mehmed Rıfat Bey
Defterdar	Zeynelabidin Bey
Tahrirat müdürü	Ali Fikri Bey
Müftü	Hüseyin Kadri Bey
Mahkeme-i asliye reisi	Nazmi Bey
Cinayat müdde-î umumisi	Mehmed Hamdi Bey
Mahkeme-i asliye-i umumi	Selahaddin Bey
Mahkeme-i asliye azası	Avni Bey
Mahkeme-i asliye azası mülazımı	Avni Bey
Mahkeme-i asliye azası mülazımı	Celil Bey
Müstantik	Feridun Necdet Bey
Jandarma kumandanı (kaymakam)	Süleyman Tevfik Bey
Maarif müdürü	İsmail Kemal Bey
Sıhhiye müdürü	Eyüb Sabri Bey
Muhasebe-i hususiye müdürü	Eyüb Bey
Tapu müdürü	Ömer Muhlis Bey
Ziraat müdürü	Hüseyin Avni Bey
Emlak-ı milliye müdürü	Kadri Bey
Nüfus müdürü	Osman Bey
Baytar müdürü	Vehbi Magmumi Bey
Evkaf müdürü	Servet Bey
Rüsûmat müdürü	Asım Bey
Posta ve telgraf müdürü	Zühdü Bey
Başmühendis	İbrahim Edhem Bey
Muhasebe mümeyyizi	Haşim Fikri Bey
Varidat mümeyyizi	Ali Remzi Bey
Belediye reisi	Hasan Vehbi Bey

Tirebolu ve Görele kazalarının mülki âmir ve memur listesi şöyledir (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926, s.818):

Tablo 6- Tirebolu ve Görele Kazaları Memurları

Tirebolu Kazası	
Memuriyet	İsmi
Kaymakam	Dilaver Bey
Mal müdürü	Şükrü Bey
Müftü	Ahmed Necmeddin Efendi
Mahkeme-i asliye reisi	Mehmed Tevfik Bey
Mahkeme-i müddeî umumiyesi	Hüseyin İhsan Bey
Mahkeme azası	Ahmed Zühdü Bey
Mahkeme azası	Seyyid Yahya Bey
Müstentik	Abdullah Bey
Posta ve telgraf müdürü	Salim Hayri Bey
Görele Kazası	
Memuriyet	İsmi
Kaimakam	Tahsin Bey
Mal müdürü	Temel Vasfi Bey
Müftü	Abdusselam Bey
Mahkeme-i asliye reisi	Halil Bey
Mahkeme-i müddeî umumisi	-
Mahkeme azası	Halil Bey
Mahkeme azası	-
Müstantik	Muharrem Azmi Bey

Sonuç

4 Aralık 1920'de müstakil liva, 20 Nisan 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu mucibince de vilayet halini almış olan Giresun, *TC Devlet Salnâmesi*'ne göre Cumhuriyet'in ilk yılında bölgenin önemli ihraç iskelesi durumunda olan Türkiye'nin iktisadi ve ticari merkezlerinden biridir. Giresun limanında yaşanan yabancı gemi trafiğinin bu sonuca ulaşılmasında önemli bir etkisi olmalıdır. Vilayet bu özelliğinin yanı sıra bir tarım vilayetidir ve temel tarım ürünü fındıktır. 1924 yılında bilhassa İstanbul'a yapılan hayvansal tarım ürünü (tereyağ) ihracı, vilayetin ekonomik faaliyetleri arasında dikkat çekmektedir.

1924 yılında iktisadi, ticari bir merkez ve ekonomisinin önemli bir kısmını tarımın teşkil ettiği vilayetin günümüzde toplam tarım alanı yüzde 46'dan yüzde 26'ya düşmüş, dolayısıyla tarım faaliyeti gerilemiştir. Belli bir büyüme oranına ulaşmış olsa da bugün sanayinin hâlâ yetersiz düzeyde

bulunması ve tarım faaliyetinin de gerilemiş olması, şehrin işsizlik sorununun temel nedenleri görünümündedir. Öte yandan Giresun limanının da 1924 yılındaki önemini kaybetmiş olması nedenler arasındadır.

1924 yılında Giresun'da mevcut okul miktarının, aynı dönemde tüm Türkiye'nin okul miktarı göz önüne alındığında iyimser bir tablo arz ettiği görülmektedir. 1924'ten günümüze vilayette nüfus iki kat artarken okullaşma oranı ve öğrenci sayısında Türkiye genelinde yaşanan gelişmeye paralel olarak büyük artış yaşanmış, okul sayısı 8 kat, öğrenci sayısı ise yaklaşık 20 kat artmıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası ve Tayyare Cemiyeti gibi erken Cumhuriyet döneminin belli başlı kurumlarının şubeleri ile Osmanlı döneminin kurumlarının şubelerinin de 1924'te vilayette mevcut olduğu görülmektedir. 1927 yılında Türkiye'de 63 vilayetin 49'unda gazete ve dergi yayınlanırken, 1924 yılında Giresun'un üç süreli yayınının bulunması, Giresun vilayetinin süreli yayın alanında da iyimser bir görüntü sunduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Acun, F. (2010). Şebinkarahisar. *İslam Ansiklopedisi-38*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Albayrak, H. (2003). Tarih Boyunca Doğu Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus. İstanbul: Babıali Kitaplığı.
- Aydın, B. (2009). Salnâme. *İslam Ansiklopedisi-36*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı.
- Bijışkyan, P. M. (1969). Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bilgi, N. (2002). Cumhuriyet'in İlk Döneminde Mülki Yapının Gelişimi (1920 -1950). *Türkler-17*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Duman, H. (2000). Osmanlı Salnâmeleri ve Nevsâlleri Bibliyografyası ve Toplu Kataloğu. Ankara: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Duran, Y. (2003). *Hitit Dönemi Anadolu Coğrafyasının İncelenmesinde Yeni Bir Yaklaşım*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gavaz, Ö. S. (2008, Aralık). Hitit İmparatorluk Devri Krallarından I. Suppiluliuma Döneminde Anadolu. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 21-39.
- Emecen, F. (1996). Giresun. *İslam Ansiklopedisi-14*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Emecen, F. (1997). Giresun Tarihinin Bazı Meseleleri, *Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996)*, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları.
- Erler, M. Y. (2009, Kış). Pont Ahşaena (Kara Deniz) Mirası Karşısında Türk Stratejisinin Tarihi Zeminine Üzerine Bir Değerlendirme. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 227.
- Günbattı, C. (2007). Sumerler, Gutlar, Hattiler, Huriler, Urartular. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları.
- <http://www.tuik.gov.tr> "Nüfus ve Demografi" Erişim tarihi 29/07/2016
- <http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim tarihi 29/07/2016
- Keçiş, M. (2009). *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler 1204-1404*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, D.-Topal, İ. (2011, Aralık). Salnâmelerde Giresun'un Sosyal ve Dini Yapısı 1869 -1905, *Karadeniz*, 13, 63-79.
- Kıymet, K. (2004). *MÖ II. Binde Orta Karadeniz Bölgesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçer, H. A. (1974). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Kuruca, N. (Bahar, 2006). Giresun Tarih ve Kültür Araştırmalarına Dair Kaynakça, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 9, 55-69.
- Memiş, E. (1990). MÖ 2. Binyılda Hitit-Gaşka Münasebetleri, *Uluslararası Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi*, Samsun.
- Özgül, O. (2011, İlkbahar). Eskiçağ'da Narman Havzası, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 98-99.
- Özmenli, M. (1996). *Eskiçağ'da Gümüşhane ve Bayburt*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Öztürk, Ö. (2005). Giresun, *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük I*, İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Öztürk, Ö. (2005). Ordu, *Karadeniz Ansiklopedik Sözlük II*, İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Piyadeoğlu, C. (2009). Büyük Selçukluların Doğu Karadeniz Bölgesinde Faaliyetleri. *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu 09-11 Ekim 2008- 1*, Ankara: Giresun Belediyesi Yayınları.
- Sevim, A. (2000). Anadolu'nun Fethi, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Sütçü, T. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma Kaynağı Olarak Salnâmeler ve Yıllıklar. *İlmi Araştırmalar*, 18, 79-92.
- Şevket, Ş. (2012). Trabzon Tarihi. İstanbul: Kurtuba Kitap.
- Tellioğlu, İ. (2007). Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Komnenos Hâkimiyeti. *Pontus Sorunu*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Sever, İ. (2009). XIV. Yüzyılın Ortalarında Trabzon Komnenos Devleti-Ceneviz İlişkileri ve Ceneviz'in Giresun Baskını. *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler I*. Giresun Belediyesi.
- Tellioğlu, İ. (2007). Osmanlı Hâkimiyetine Kadar Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkler. Trabzon: Serander Yayınları.
- Tezcan, M. (2007). Pontos Krallığı (MÖ III-MS IV. Yüzyıl). *Pontus Sorunu*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Turan, O. (1993). Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Turan, O. (2008). Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1925-1926. (1926). İstanbul: Matbu-i Âmire.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi 1927-1928. (1928) Ankara: Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi.
- Umar, B. (1998). Türkiye Halkının Ortaçağ Tarihi. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Yınanç, M. H. (2013). Türkiye Tarihi Selçuklular Devri I. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yüksel, A. (2004). Doğu Karadeniz'de Rum Yerleşmesinin Niteliği, *Osmanlı Araştırmaları*, XXIV, 366.

